

CONCEPTUL DE CERCETARE ȘI INOVARE RESPONSABILĂ REFLECTAT ÎN PROGRAMUL „ORIZONT 2020”

Dr. Veaceslav KULCIŢKI
Consiliul Consultativ de Expertiză

CONCEPT OF RESPONSIBLE RESEARCH AND INNOVATION REFLECTED IN THE „HORIZON 2020” PROGRAM

Advent of the new EU program „Horizon 2020” has brought a lot of new approaches in the organization of collaborative research projects on European level. One of the relevant aspects in this context is connected to the interactions between research communities and the whole society. The former Science in Society program of FP7 has been integrated into entire Horizon 2020 structure under the term Responsible Research and Innovation. The main features of this philosophy are discussed in the present paper.

Este binecunoscut faptul că Uniunea Europeană promovează cu fermitate activitățile de cercetare-inovare prin intermediul acțiunilor colaborative. Pentru actorii implicați în procesele investigative nu este nou efectul benefic al acestei abordări, independent de dimensiunea ei. Colaborarea internațională poate fi organizată atât prin combinarea eforturilor cercetătorilor din același domeniu al științei, dar mai ales prin unirea în consorții de cercetare a specialiștilor din sectoarele adiacente, ceea ce permite a aborda în mod complex problemele studiate și a identifica soluții la interfața între diferite domenii științifice.

Începând cu anul 2014, în schimbul programului comunitar al UE de promovare a proiectelor colaborative PC7 (Program Cadru 7), va veni unul nou numit sugestiv „Orizont 2020”. Sub aspect structural, acesta are multe diferențe față de predecesorii săi. Ceea ce le deosebește mai mult este definirea provocărilor europene și globale și centrarea eforturilor de cercetare-inovare pe identificarea de soluții pentru aceste imperative ale timpului. După cum se poate observa, este vorba de o abordare mai pragmatică și o apropiere temporală mai avansată între

demararea unui proiect de cercetare și beneficiul real obținut de societate în urma aplicării rezultatelor acestui proiect.

Cercetarea reprezintă o latură indispensabilă unei societăți moderne. Ritmul alert de implementare a inovațiilor tehnologice în toate domeniile activității umane fac inevitabilă abordarea serioasă și pragmatică de către toți actorii sociali a activităților științifice cu caracter investigativ. Din momentul definirii, cercetarea trebuie să aibă ca finalitate beneficii reale aduse societății. Analiza și estimarea câștigurilor obținute urmează să reprezinte baza pentru evaluarea activităților de cercetare în ansamblu. Acest aspect constituie o chestiune deloc simplă, fiind caracteristic nu numai domeniului de cercetare din Republica Moldova, dar întregii comunități științifice la nivel global.

Acutizarea problemei respective este direct legată, bineînțeles, de nivelul de prosperitate socială în timpul de față. În condițiile unei crize financiare globale, evaluarea eficienței cercetărilor științifice apare în prim-planul factorilor de decizie. Scopul final al unei evaluări pragmatice a cercetării trebuie să fie distribuția eficientă a surselor financiare pentru activitățile de cercetare.

Succesele științei au fost continuu în beneficiul societății. Însă finanțarea cercetării și promovarea inovării impune identificarea priorităților. Nu toate proiectele pot fi finanțate, nu toate inovațiile merită promovate. De aceea programul comunitar „Orizont 2020” înaintează conceptul de cercetare și inovare **responsabilă**. Sensul acestui concept este evident și pe înțeles oricui: cercetarea și inovarea urmează a fi efectuate în mod responsabil.

Dar cum poate fi implementat acest principiu? Evident, în modul cel mai clar și pragmatic. Astfel, cercetarea și inovarea responsabilă se bazează pe trei componente principale:

- a) acceptabilitatea etică;
- b) beneficiul societății;
- c) managementul riscurilor aferente.

Un aspect important al acestei abordări include mai multe elemente de noutate. În primul rând, e vorba de sensibilizarea întregii societăți asupra problemelor și provocărilor ce urmează a fi soluționate de activitățile de cercetare. Astfel, toți actorii sociali (societatea civilă, păturile politice, de afaceri, cercetătorii) sunt antrenați într-un fel sau altul în activitățile de cercetare și inovare, mărind astfel calitatea, relevanța, acceptabilitatea și durabilitatea

procesului prin integrarea așteptărilor, intereselor și valorilor societății.

E binecunoscut, de asemenea, că o societate școlită, responsabilă și creativă este alimentată prin acțiuni la toate nivelurile și straturile sociale, inclusiv prin metode adecvate de educație științifică în școli, programe de instruire a cercetătorilor (în special a celor tineri) în problemele etice, economice și legale ale cercetărilor proprii, prin schimb public de opinii asupra preocupărilor din cercetare și inovare, precum și prin eliminarea barierelor discriminatorii pentru cei care doresc să se implice în acest proces, oferindu-se acces liber la rezultatele cercetărilor finanțate din bani publici. Evoluția spectaculoasă a rețelelor informaționale globale a facilitat enorm schimbul de informații și astăzi practic oricine poate avea acces la informațiile științifice și la tehnologii avansate de procesare a lor prin intermediul calculatorului personal.

Așadar, societatea în ansamblu este interesată de avansarea științei. De aceea, este important de a segrega părțile societății cu interese convergente, de a stabili cu ele un dialog și de a identifica în baza lui prioritățile științifice în scopul aprofundării acestei relații între știință și societate, întărind încrederea publică în știință. „Orizont 2020” urmează să favorizeze un angajament transparent al cetățenilor și al societății civile în problemele cercetării și inovării prin promovarea educației științifice, prin facilitarea accesului la cunoștințele științifice, prin dezvoltarea agendelor de cercetare-inovare responsabilă care îndeplinesc grijile și așteptările societății civile și a cetățenilor, încurajând participarea lor în activitățile comunitare de cercetare.

În urma acestei abordări întreaga societate devine responsabilă de planificarea, implementarea și eficiența activităților de cercetare și inovare. Responsabilitatea este aferentă tuturor nivelurilor relevante: guvernare, instituții de cercetare, cercetători individuali, alți membri ai societății.

Nu întâmplător am plasat în șirul precedent guvernarea, ca factor primordial în asumarea responsabilității sociale pentru activitățile de cercetare-inovare. Sfera politică are o influență semnificativă

asupra științei prin promovarea strategiilor de dezvoltare și finanțarea acordată. Provocările relevante în contextul interacțiunii cu puterea țin în mare măsură de caracterul incert al rezultatelor investigațiilor științifice, pe de o parte, și necesitatea de a satisface cât mai rapid nevoile societății, pe de altă parte.

Deciziile politice ce vizează activitățile de cercetare se iau în condiții de incertitudine, deoarece activitatea de cercetare reprezintă o incertitudine care produce valoare adăugată activității umane prin însăși acțiunea investigativă, iar finalitățile cuantificabile reprezintă o consecință, uneori neașteptată, a procesului. Este clar, că oricare cercetător onest nu poate să afirme în mod univoc dacă ipotezele ce stau la baza proiectelor sale de cercetare sunt juste și vor aduce la rezultatul dorit. Dimpotrivă, majoritatea descoperirilor științifice revoluționare au fost realizate într-un context adesea cu totul diferit de scopurile inițiale ale proiectelor vizate. Din păcate, acest lucru este foarte greu de înțeles și de acceptat de majoritatea societății. Iar politicienii au nevoie de soluții urgente pentru problemele curente. De aici pornește și contradicția principală în relația dintre factorii decizionali, pe de o parte, și știință, pe de alta. Aceasta poate fi rezolvată numai prin conștientizarea și responsabilizarea întregii societăți asupra activităților inovative. Și de aceea regulile și principiile de guvernare urmează a fi ajustate pentru a favoriza promovarea principiilor menționate.

Comunicarea între toate părțile interesate în succesul cercetării și inovării trebuie să fie bidirecțională. Termenul „dialog”, folosit anterior, urmează să fie tratat în modul cel mai serios. Bineînțeles că formele acestei comunicări pot fi diverse și selecția lor depinde de mai mulți factori, inclusiv de aspectele culturale și barierele psihologice aferente. Această comunicare presupune compromisuri din partea tuturor, precum și distrugerea unor stereotipuri și moduri de gândire neflexibile. Dar oricât de greu ne-ar părea, promovarea conceptului de cercetare-inovare responsabilă este inevitabilă, devenind un imperativ al societății moderne.